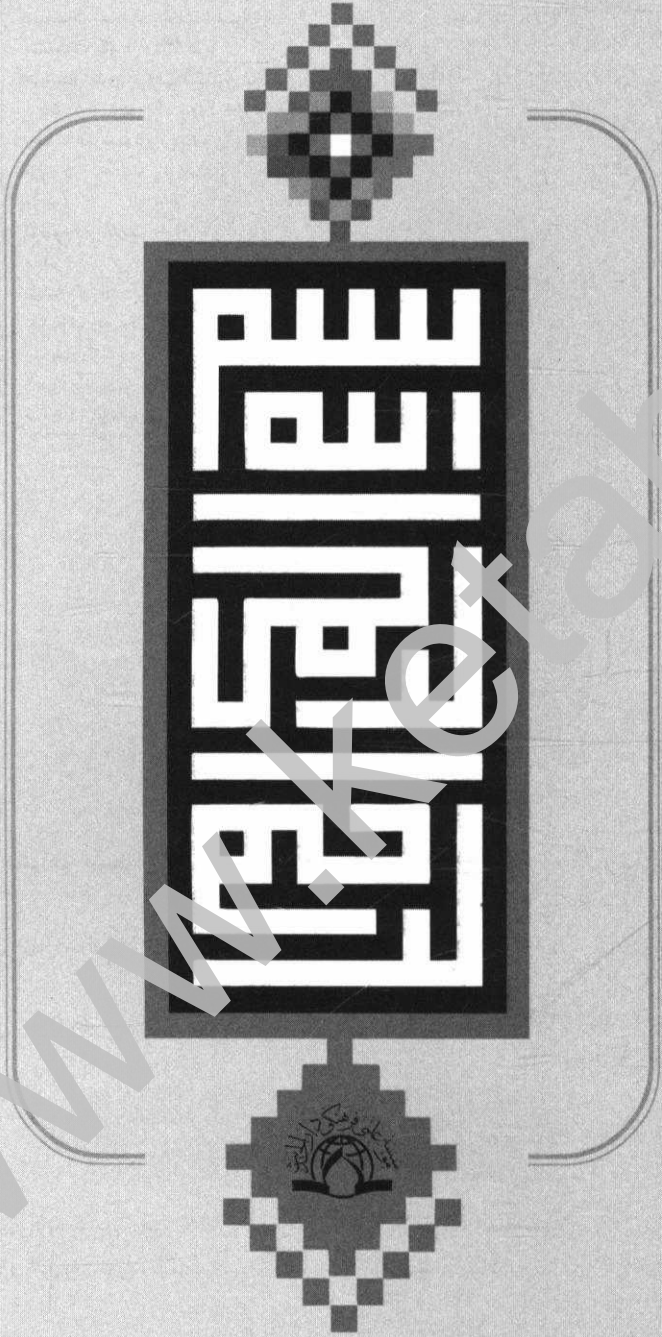

6915

سنة
ع
٢٢٢
سنة

سرشناسه : طباطبایی، سید محمدکاظم، ۱۳۴۴.
 عنوان و نام پدیدآور : مبانی شناخت حدیث از دیدگاه فریقین / سید محمدکاظم طباطبایی؛
 (برای) دانشگاه قرآن و حدیث، مرکز آموزش الکترونیکی.
 مشخصات نشر : قم : موسسه علمی - فرهنگی دارالحدیث. سازمان چاپ و نشر، ۱۳۹۶.
 مشخصات ظاهری : ۲۳۲ ص.
 فروست : متون آموزشی مرکز آموزش الکترونیکی. درس نوشتار: ۱۱.
 شابک : 2 - 937 - 493 - 964 - ISBN: 978
 وضعیت فهرست نویسی : فیبا
 موضوع : حدیث -- علم الدرایه
 موضوع : حدیث -- *Ilm al-Dirayah
 موضوع : حدیث -- جرح و تعدیل
 موضوع : حدیث -- * Modifications
 شناسه افزوده : موسسه علمی - فرهنگی دارالحدیث. سازمان چاپ و نشر
 شناسه افزوده : دانشگاه قرآن و حدیث. مرکز آموزش الکترونیکی
 رده بندی کنگره : ۱۳۹۶ ۲۲/۵/۱۰۹ BP
 رده بندی دیویی : ۲۹۷/۲۶
 شماره کتابشناسی ملی : ۴۶۷۳۳۱۵

مؤسسه انتشاراتی دارالحدیث

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
 دانشگاه قرآن حدیث
 مرکز آموزش الکترونیکی

مبانی شناخت حدیث از دیدگاه فریقین

سید محمدکاظم طباطبایی

ارزیاب: عبدالهادی مسعودی	صفحه آرا: مهدی خوش رفتار اکرم	طراح جلد و یونیفرم: حسن فرزنانگان
--------------------------	-------------------------------	-----------------------------------

ناشر: سازمان چاپ و نشر دارالحدیث • چاپ چهارم، ۱۳۹۸ • چاپخانه: دارالحدیث

شمارگان: ۵۰۰ • قیمت: ۲۳۰۰۰ تومان • شابک: ۹۳۷-۴۹۳-۹۶۴-۹۷۸

محل پخش:

دفتر مرکزی: قم، میدان شهدا، خیابان معلم، پلاک ۱۲۵، تلفن: ۰۲۵-۳۷۷۴۰۵۷۱

فاکس: ۰۲۵-۳۷۷۴۰۵۷۱ / ص. پ ۴۴۶۸/۱۸۵۷۱

نمایشگاه دائمی علوم حدیث: قم، خیابان معلم، مجتمع ناشران، طبقه همکف پلاک ۲۹، تلفن: ۰۲۵-۳۷۷۴۰۵۷۱

شهری: حرم حضرت عبدالعظیم حسنی (ع) صحن کاشانی، تلفن: ۰۲۱-۵۰۹۵۲۸۶۲

<http://darolhadith.ir>

کلیه حقوق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ است.

۹۷۸-۹۶۴-۹۳۷-۴۹۳-۹۷۸

درس
نوشتار

۱۱

معاون آموزشی مرکز آموزش الکترونیکی

مقاله شناخت حدیث
از دیدگاه مریضین

سید محمد کاظم طباطبایی

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
دانشگاه علامه طباطبائی
مرکز آموزش الکترونیکی

سخن‌منا

«متنا» عنوان مجموعه «متون تدوینی نشر داخلی مرکز آموزش الکترونیک دانشگاه قرآن و حدیث» است. این متون از آغاز تأسیس مرکز سال ۱۳۸۳ تاکنون به عنوان منابع درسی دانشجویان در مقاطع کارشناسی و ارشد همواره تدریس شده است. بخشی از متون آموزشی مرکز، تولید ناشران دانشگاهی (مانند سمت) و یا دیگر ناشران است، اما بخش قابل توجهی از متون به صورت جزوه‌های درسی داخلی در داخل این مرکز تدوین شده است. این جزوه‌ها در دو قالب در حال ارائه است:

درس نوشتار

این اصلاح آموزشی اطلاق می‌شود که استاد افزون بر تدریس، مطالب دروس را قدسی نیز کرده است. اگرچه بایسته بود تا این متون با تجدید نظر نویسنده منتشر شود، اما به لایلی هم‌محون ضیق وقت، نیاز مرکز، اشتغالات علمی استاید و... تنها ویرایش شده و اکنون برای استفاده دانشجویان محترم ارائه می‌شود.

درس گفتار

این عنوان به بخشی از جزوات آموزشی مرکز اطلاق می‌شود که به جهت فقدان متن مکتوب یا منبع مقبول در آن ماده درسی، همان گفتار استاد در تولید بسته‌های درسی (صوتی - تصویری - الکترونیک) پیاده و پس از بازنویسی و تغییرات ویرایشی، برای تسهیل در مطالعه و دروس به صورت موقت منتشر می‌شود. امید است صاحبان این آثار فرصت یابند تا این درس گفتارها را به کتاب‌های منقح تبدیل نمایند.

شایان ذکر است که با توجه به فقر منابع در موضوعات کتاب‌ها و نگاه‌های نو صاحبان آثار، بسیاری از این جزوات در مراکز آموزشی دانشگاهی و حوزوی در حال تدریس است.

از خوانندگان گرامی به جهت برخی کاستی‌های احتمالی در ویرایش و یا استنادها، که از ناحیه این مرکز و نه صاحبان آثار رخ داده، صمیمانه عذر خواهیم.

فهرست مطالب

۱۵..... پیش‌گفتار

جلسه اول: کلیات

۱۹..... سنت

۱۹..... الف - سنت در برابر بدعت

۲۰..... ب - سنت به معنای عمل مستحب

۲۱..... ج - سنت به معنای واجب غیر قرآنی

۲۲..... د - سنت به معنای عمل مستمر

۲۳..... حدیث

۲۵..... رابطه حدیث و سنت

۲۵..... فلسفه سنت و حدیث

۲۷..... حدیث شیعه و حدیث اهل سنت

جلسه دوم: اعتبار سنت و حدیث: آرا و دیدگاه‌ها (۱)

۳۰..... اعتبار سنت و حدیث: آرا و دیدگاه‌ها

۳۰..... بررسی دیدگاه‌ها

۳۱..... دیدگاه نخست: بی‌اعتباری سنت، همراه با اعتباربخشی خاص به قرآن

۳۵..... شبهات قرآنیون

۳۶..... بررسی

۳۷..... پاسخ به شبهات

طرفداران شیعی عدم اعتبار حدیث ۳۹

جلسه سوم: اعتبار سنت و حدیث: آرا و دیدگاه‌ها (۲)

ب - اعتبار انحصاری سنت ۴۱

پیشینه اخباریگری ۴۲

بررسی مبانی اخباریگری ۴۴

تحلیل نظرات بنیانگذار اخباریان ۴۵

ج - اعتبار قرآن و سنت ۴۹

۱. مقایسه قرآن و سنت ۵۰

۲. مقایسه قرآن و حدیث ۵۰

جلسه چهارم: حجیت سنت نبوی

حجیت سنت نبوی ۵۲

دلایل اعتبار سنت ۵۳

الف - رسالت پیامبر ﷺ ۵۳

ب - عصمت پیامبر ﷺ ۵۳

ج - دلایل قرآنی ۵۴

۱. لزوم اطاعت از پیامبر ﷺ ۵۵

۲. اسوه بودن پیامبر ﷺ ۵۸

۳. واقع‌گویی پیامبر ﷺ ۵۹

۴. وظیفه تبیین‌گری پیامبر ﷺ ۶۱

د - سیره عقلا ۶۲

ه - سیره متشرعه ۶۲

و - روایات نبوی ۶۲

سخن آخر ۶۳

جلسه پنجم: اعتبار سنت اهل بیت علیهم السلام

۶۴	اعتبار سنت اهل بیت <small>علیهم السلام</small>
۶۵	الف - حدیث ثقلین
۶۷	ب - گزارش سنت نبوی
۶۸	نکته
۶۹	دلایل اعتبار احادیث ائمه <small>علیهم السلام</small> از دیدگاه شیعه
۶۹	الف - حجت بودن امامان <small>علیهم السلام</small>
۷۰	ب - امر الهی به پیروی از امامان معصوم
۷۲	ج - عصمت امامان
۷۳	خاتمه

جلسه ششم: تأثیر روایات در فهم آیات قرآن (۱)

۷۵	تأثیر روایات در فهم آیات قرآن
۷۵	دیدگاه نخست: قرآن محوری (فهم قرآن تنها با قرآن)
۷۵	۱. روشنگر بودن قرآن
۷۷	۲. ترغیب به تدبّر در قرآن
۷۸	۳. آیات تحدّی (مبارزه طلبی)
۷۸	۴. روایات عرضه حدیث بر قرآن
۷۹	بررسی این دیدگاه
۸۳	دیدگاه دوم: تأثیرگذاری سنت
۸۳	موارد کاربرد و تأثیر روایات در فهم آیات قرآن
۸۳	۱. فضای نزول
۸۸	۲. بیان معانی واژه‌ها
۸۸	بیان مستقیم معنا
۹۰	۳. تبیین مراد جدی

جلسه هفتم: تأثیر روایات در فهم آیات قرآن (۲)

- مروری بر مباحث پیشین ۹۴
۴. بیان جزئیات (احکام، معاد و قصص) ۹۴
۵. بیان مصادیق ۹۷
۶. تبیین بطون آیات ۱۰۱
۷. تأویل آیات ۱۰۴
۸. بیان معارف قرآنی (تبیین آموزه‌های وحیانی) ۱۰۶
۹. تبیین روش فهم و تفسیر آیات ۱۰۸
- سخن آخر ۱۱۰

جلسه هشتم: گستره سنت

- گستره سنت ۱۱۳
- دیدگاه‌های مختلف در باره گستره سنت ۱۱۴
- الف - دیدگاه حداکثری ۱۱۴
- ب - دیدگاه حداقلی ۱۱۴
- تبیین دیدگاه حداقلی ۱۱۵
- دیدگاه مختار ۱۱۸
- دلیل اول: آگاهی از هدف دین ۱۱۸
۱. دعوت به توحید ۱۱۹
۲. دعوت به معاد ۱۱۹
۳. تعلیم کتاب ۱۱۹
۴. تعلیم حکمت ۱۲۰
۵. دعوت به تقوا ۱۲۰
۶. رهایی انسان از موانع تکامل ۱۲۰
۷. عدالت اجتماعی ۱۲۱
- دلیل دوم: جامعیت دین ۱۲۲

۱۲۴	.....	دلیل سوم: واقع‌نمایی کتاب و سنت
۱۲۵	.....	بررسی دیدگاه حداقلی
۱۲۷	.....	نتیجه‌گیری

جلسه نهم: دانش‌های حدیثی

۱۲۹	.....	دانش‌های حدیثی
۱۳۱	.....	الف - رجال
۱۳۳	.....	ب - مصطلحات
۱۳۳	.....	ج - فقه الحدیث
۱۳۴	.....	۱. غربت الحدیث
۱۳۵	.....	۲. اسباب ورود حدیث
۱۳۵	.....	۳. اختلاف الحدیث
۱۳۶	.....	۴. علل الحدیث
۱۳۷	.....	۵. نقد الحدیث
۱۳۹	.....	د - منبع‌شناسی
۱۴۰	.....	۱. نسخه‌شناسی
۱۴۰	.....	۲. فهرست‌نگاری
۱۴۱	.....	۳. تصحیح متون
۱۴۱	.....	ه - تاریخ حدیث
۱۴۱	.....	۱. تاریخ تدوین حدیث
۱۴۲	.....	۲. تاریخ علوم حدیث

جلسه دهم: ویژگی‌های حدیث شیعه (۱)

۱۴۴	.....	ویژگی‌های حدیث شیعه
۱۴۴	.....	الف - صدور
۱۴۵	.....	۱. گستره وسیع زمانی

۲. بازگویی، تبیین و نوگستری سنت نبوی ۱۴۵
۳. سازواری احادیث معصومان علیهم السلام ۱۴۶
۴. شمار فراوان حدیث ۱۴۷
۵. انبوه راویان نخستین ۱۴۸
۶. ظرافت و عمق ۱۴۸
۷. راویان فرهیخته ۱۴۹
۸. احادیث تقیه‌ای ۱۵۰
۹. بسنده کردن به سخن معصومان علیهم السلام ۱۵۱
- ب - گزارش ۱۵۲
۱. بی‌وجهی به منع کتابت حدیث ۱۵۳
۲. پستگی زمان صدور حدیث و کتابت ۱۵۴
۳. احتمال دس و تحریف ۱۵۴
۴. عرضه حدیث ۱۵۶

جلسه یازدهم: ویژگی‌های حدیث شیعه (۲)

- ج - مرحله نگارش ۱۵۸
۱. فرهنگ گزارش مکتوب ۱۵۸
۲. نگارش موضوعی ۱۶۲
۳. دسته‌بندی نگاشته‌ها ۱۶۲
- الف - احادیث فقهی ۱۶۲
- ب - تبیین فضایل اهل بیت علیهم السلام و جایگاه امامت ۱۶۳
- ج - اعتقادات ۱۶۴
- د - اخلاق و آداب ۱۶۴
۴. عدم نگارش در احادیث موضوعه ۱۶۵
۵. ارتباط شیعه با احادیث اهل سنت ۱۶۶
۶. بررسی نقادانه تمام منابع حدیثی ۱۶۷

- ۱۶۷..... ۷. کتاب‌های جامع
- ۱۶۸..... ۸. استفاده نکردن از برخی شیوه‌های نگارشی
- ۱۶۸..... ۹. گستردگی شروح، پس از قرن دهم
- ۱۶۹..... ۱۰. دعانگاری

جلسه دوازدهم: ویژگی‌های حدیث اهل سنت (۱)

- ۱۷۱..... ویژگی‌های حدیث اهل سنت
- ۱۷۲..... الف - محدود
- ۱۷۲..... ۱. گستره زمانی محدود
- ۱۷۲..... ۲. اعتماد به قول صحابه
- ۱۷۴..... ۳. اعتقاد به عدالت صحابه
- ۱۷۴..... ۴. تأثیر پذیری از منبع کتابت حدیث
- ۱۷۶..... ۵. نبود احادیث تقیه‌ای
- ۱۷۶..... ۶. پیدایش احادیث موضوع
- ۱۷۷..... ۷. گسترش اسرائیلیات

جلسه سیزدهم: ویژگی‌های حدیث اهل سنت (۲)

- ۱۷۹..... ب - مرحله گزارش
- ۱۷۹..... ۱. گزارش شفاهی
- ۱۷۹..... ۲. گستره جغرافیایی وسیع
- ۱۸۰..... ۳. رحلات حدیثی
- ۱۸۰..... ۴. حمایت حاکمان و اکثریت جامعه
- ۱۸۱..... ۵. تساهل اولیه و سخت‌گیری پسین
- ۱۸۲..... ۶. شمار فراوان اسناد و طرق
- ۱۸۲..... ۷. قدمت مباحث رجالی
- ۱۸۳..... ج - نگارش

۱. مسندنویسی ۱۸۳
۲. صحیح‌نگاری ۱۸۴
۳. شمار فراوان نگاهشته‌ها ۱۸۵
۴. شرح‌نویسی گسترده ۱۸۶
۵. موضوع‌نویسی ۱۸۶
۶. اندک بودن دعانگاری ۱۸۷
۷. تنوع نگارش ۱۸۸

جلسه چهاردهم: عدالت صحابه (۱)

- عدالت صحابه ۱۸۹
- تعریف صحابی ۱۹۱
- تعریف عدالت ۱۹۲
- تعداد صحابه و راویان ۱۹۳
- طبقات صحابه ۱۹۳
- دلایل عدالت صحابه ۱۹۴
- الف - قرآن ۱۹۴
- ب - سنت ۱۹۶
- ج - اجماع ۱۹۸
- د - دلیل اعتباری ۱۹۹
- بررسی دلایل عدالت صحابه ۱۹۹
- بررسی جزئی دلایل عدالت صحابه ۲۰۰

جلسه پانزدهم: عدالت صحابه (۲)

- دیدگاه شیعیان در باره عدالت صحابه ۲۰۵
- دلایل نظریه شیعی ۲۰۶
- الف - قرآن ۲۰۶

۲۱۲.....	ب - سنّت
۲۱۴.....	ج - تاریخ
۲۱۶.....	د - استدلال عقلایی
۲۱۷.....	خاتمه
۲۱۹.....	برای مطالعهٔ بیشتر
۲۱۹.....	منابع اهل سنّت
۲۲۰.....	منابع شیعہ
۲۲۱.....	فهرست منابع و مآخذ

پیش‌گفتار

دین مبین اسلام، آموزه‌هایی ناب و سرشار از معارف بی‌بدیل دارد که دستیابی به آنها، بر دو رکن تعقل و استناد استوار است. مقصود از تعقل به خوبی روشن است. اما مراد از استناد، گزاره‌هایی نقلی است که در کتاب و سنت خلاصه می‌شود.

مقصود از سنت نیز، قول، فعل و تقریر معصوم علیه السلام است که با هدف تبیین و تشریح ارائه شده و در پی واقع‌سازی به مخاطبان است.

دستیابی مستقیم به سنت، در حوزه ما ممکن نیست. ما تنها با گزارش و حکایت سنت، یعنی حدیث، مواجه هستیم که ویژگی‌هایی متمایز از سنت داشته و مباحثی خاص خود دارد. جایگاه سنت و حدیث نزد فریقین (شعه و اهل سنت) اقتضای آن دارد که مباحث بنیادین در این حوزه مورد توجه قرار گیرد.

این مجموعه بر آن است تا موضوعاتی همچون مفهوم سنت و چرایی اعتبار آن، رابطه قرآن و سنت، تأثیر روایات در فهم آیات، گستره سنت و حدیث، هندسه دانش‌های حدیثی و ویژگی‌های حدیث شیعه و حدیث اهل سنت در مرحله صدور، گزارش و نگارش را به‌بوته بررسی و مذاقه آورد و در پایان، استدلال اهل سنت درباره عدالت صحابه و نقد عالمان شیعی را مورد بحث و بررسی قرار دهد.

امید که این مجموعه، درآمدی بر ورود به مباحث بنیادین در حدیث شیعه و سنت باشد و زمینه پرسش و پژوهش در این حوزه را برای مخاطبان فراهم سازد..

بمنه و کرمه

محمد کاظم طباطبایی

۱۷ ربیع الثانی ۱۴۳۸ هـ

۲۸ دیماه ۱۳۹۵ ش